

Tiedepolitiikan haasteet

Anita Lehtikoinen

**Suomen kansallisena strategiana on osaamispe-
rustan vahvistaminen uudistamalla koulutusta
ja lisäämällä tutkimuksen ja tuotekehityksen
voimavaroja sekä tehostamalla uuden tiedon ta-
loudellista ja yhteiskunnallista hyödyntämistä.
Hallitus on asettanut ohjelmassaan tavoitteeksi
julkisen ja yksityisen tutkimus ja kehitys -ra-
hoituksen nousun neljään prosenttiin brutto-
kansantuotteesta vaalikauden aikana.**

Tiedepolitiikkaan kohdistuu suuria, osin kes-
kenään ristiriitaisia odotuksia ja vaatimuksia.
Hallituksen ohjelmassa tavoitteita asetetaan eri-
tyisesti innovaatiojärjestelmän kehittämiseksi ja
uuden kansallisen innovaatiostategian luomi-
selle. Laaja-alainen innovaatiopolitiikka peittää
helposti alleen pyrkimyksen kehittää myös tie-
depolitiikkaa omana kokonaisuutenaan. Tule-
vaisuudessakin on tärkeää, että tiedepolitiikalle
kyetään asettamaan itseisarvoisia, tiedettä eteen
päin vieviä tavoitteita.

Opetusministeriössä keskeinen lähtökohta on,
että tiedepoliittisin toimin tuetaan kaikkien alo-
jen kehittymistä kohti kansainvälistä kärkeä. Tie-
depolitiikalla turvataan osaltaan kansakunnan
laaja-alaisen osaamispe-
rustan ja sivistystason
jatkuva nostaminen. Onnistuneella tiedepolitiik-
kalla varmistetaan innovaatiojärjestelmän kestä-
vyys. Innovaatioita ei synny ilman pitkäjänteistä
tutkimuksen kehittämistä. Kun emme tiedä, mil-
tä aloilta innovaatiot ovat syntyäkseen, on tie-
depolitiikassa panostettava laaja-alaisuuteen.
Täsmätoimin voidaan vahvistaa tiettyjen, po-
tentiaalisten alojen edellytyksiä menestyä kan-
sainvälisessä kilpailussa.

Onnistunut tiedepolitiikka edellyttää kaikkien
toimijoiden yhteistyön tiivistämistä. Yliopistot,
ammattikorkeakoulut, Suomen Akatemia, Tekes,
sektoritutkimuslaitokset ja muut tutkimusta ra-
hoittavat tahot sekä erilaiset alueelliset toimijat
on saatava puhaltamaan yhteiseen hiileen. Suo-

men Akatemialla ja yliopistoilla on erityinen
asema tiedepolitiikkaa toteuttavina organisaa-
tioina. Opetusministeriö ohjaa niin akatemiaa
kuin yliopistojakin. On välttämätöntä lisätä vuo-
rovaikutusta tämän kolmion sisällä, niin että val-
takunnallinen tiedepoliittinen tavoitteenasettelu
ja ohjaus on mahdollisimman johdonmukaista.

Suomalainen korkeakoulu- ja tiedepolitiik-
ka saa yleensä hyvän arvosanan kansainvälisis-
sä arvioinneissa. Yhdessä keskeisessä seikassa
olemme kuitenkin selvästi jäljessä monia muita
edistyneitä maita. Meillä ei ole kansallista infra-
struktuuripolitiikkaa toteuttavia rakenteita ja ra-
hoitusta. Esityksiä asian kuntoon saattamiseksi on
kyllä runsaasti. Selvää on, että suomalaisen tutki-
muksen kansainvälinen kilpailukyky ja yliopis-
tojen ja ammattikorkeakoulujen korkeatasoinen
opetus edellyttävät ajantasaista infrastruktuuria.
Korkeatasoisen tutkimuksen tekeminen on yhä
useammilla aloilla käynyt entistä vaativammaksi
laiteinvestointien tai aineistojen kalleuden vuoksi.
Suomella on esim. ESFRI-hankkeissa (*European
Strategy Forum on Research Infrastructures*) mah-
dollisuudet profiloitua kansainvälisesti. Vaikka
erityistä infrastruktuurirahoitusta ei yliopistojen
tai tutkimusta rahoittavien organisaatioiden ke-
hyksissä nyt ole, on löydettävä keinot infrastruk-
tuurien rahoittamiseksi.

Rahoittajaorganisaatioista keskeisimpien Suo-
men Akatemian ja Tekesin voimavarat kasvavat
myös tällä hallituskaudella merkittävästi. On
pohdittava, voitaisiinko tätä rahoitusta suunnata
osin myös tieteellisten infrastruktuurien kehittä-
miseen. Valtionomaisuuden myyntitulot sovel-
tuvat jo hallitusohjelman määrätelmän mukaan
erinomaisesti tähän käyttötarkoitukseen. On sel-
vää, että järjestelmällinen infrastruktuuripolitiik-
ka edellyttää pysyvää rahoitusmekanismia, jonka
valmistelu on aloitettava nyt. Seuraavaa vaali-
kautta ei voida jäädä odottamaan – junat ovat
muualla jo kovassa vauhdissa.

Tulevaisuuden kannalta on keskeistä, että kykenemme tekemään tutkimustyöstä houkuttelevan uran. Totutun puheen mukaan tutkijakoulutettujen pitää voida työllistyä paitsi akateemisessa maailmassa myös elinkeinoelämässä. Opetusministeriön erityisellä vastuulla on yliopistojen ja Suomen Akatemian kanssa yhteistyössä varmistaa se, että tutkijanura yliopistoissa on kilpailukykyinen muiden uravaihtoehtojen kanssa. Yliopistot ovat melkoisessa kilpailutilanteessa suuren eläköitymisen aikana. Koulutetulle nuorisolle löytyy runsaasti työtilaisuuksia yhteiskunnassa, eikä voida pitää itsestään selvänä, että pätkätyökeskustelun runtelema akateeminen ura säilyttää vetovoimansa.

Tohtorikoulutus on meillä tutkijakoulujen myötä saatu kansainvälisesti vertaillen hyvälle tasolle, niin laadullisesti kuin määrällisestikin. Nyt on panostettava postdoctoral-vaiheeseen ja tutkijanuran kokonaisvaltaiseen kehittämiseen. Kaikki toimet eivät voi jäädä odottamaan myönteisempää resurssikehitystä, vaan toimeen on tartuttava heti. Kyse on hyvin pitkälle yliopistojen omasta profiloitumisesta: tahdotaanko tutkijanuraan panostaa osana tutkimukseen keskittyvän yliopiston kehittämistä.

Tieteen ja tutkimuksen kansainvälisyys on entisestään lisääntynyt ja monipuolistunut. OECD- ja EU-maiden lisäksi myös useat kehittyvät yhteiskunnat panostavat määrätietoisesti tieteesen ja tutkimukseen, joten Suomen on

ponnistettava entistä enemmän kilpailukykyssä vahvistamiseksi.

Euroopan unioni on Suomen kannalta keskeinen kansainvälisen toiminnan viitekehys. Suomalaisten toimijoiden pitää olla erityisen aktiivisia EU:n tutkimus- ja innovaatiopolitiikan ja EU:ssa tehtävän tutkimuksen kehittämisessä ja hyödyntämisessä. Kansainvälisellä yhteistyöllä voidaan paitsi lisätä laatua myös tehostaa resurssien käyttöä. Suomen tiedepoliittinen maine on hyvä, mutta emme ole onnistuneet sitä täysin hyödyntämään. Yliopistoissa ja tutkimuslaitoksissa ei ole riittävästi korkeatasoisia ulkomaisia tutkijoita eivätkä yliopistot kykene houkuttelemaan – huolimatta tutkinto-opetuksen maksuttomuudesta – suuria määriä lahjakkaita ulkomaisia opiskelijoita.

Suomalaisten yliopistojen osallistuminen EU:n puiteohjelmiin on keskimäärin hyvällä tasolla, mutta yliopistojen väliset erot ovat suuret. Ensi vuoden alussa opetusministeriö käynnistää hallitusohjelman edellyttämän korkeakoulutuksen kansainvälistymisstrategian valmistelun. Siinä työssä on entistä paremmin otettava huomioon tutkijakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälistymiselle asetettavat tavoitteet ja keinot niiden toteuttamiseen.

Kirjoittaja on opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeyksikön johtaja.